ATMINTINĖ

KAIP ATPAŽINTI IR TINKAMAI REAGUOTI Į MANIPULIACIJAS IR PROVOKACIJAS. Į PAGALBĄ TIEMS, KURIE INICIJUOJA, KOORDINUOJA AR ĮGYVENDINA TARPTAUTINIUS RENGINIUS, SKIRTUS VAIKAMS IR JAUNIMUI.

Atmintinė parengta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos iniciatyva, bendradarbiaujant su Lietuvos Respublikos Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetu, Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija, Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, Lietuvos savivaldybių asociacija.

Atmintinę parengė Ugdymo plėtotės centras.

2017 m.

ATMINTINĖS PASKIRTIS

padėti atpažinti galimas manipuliacijas ir provokacijas, aptarti, kaip tinkamai į jas reaguoti, vykstant į kitas šalis ar tarptautinius renginius.

SKIRIAMA

- savivaldybių darbuotojams, plėtojantiems tarptautinį bendradarbiavimą, koordinuojantiems švietimo, kultūros, sporto ir kitokio pobūdžio veiklas, skirtas vaikams ir jaunimui;
- mokykloms, sporto, kultūros, jaunimo ir su jaunimu dirbančioms organizacijoms;
- asmenims, lydintiems vaikų ir jaunimo grupes į tarptautinius renginius ar projektus;
- kitoms suinteresuotoms viešojo ar nevyriausybinio sektoriaus organizacijoms.

Lietuvos Respublika nė vienos valstybės nelaiko savo priešu, laikosi visuotinai pripažintų tarptautinės teisės normų, principų ir įsipareigojimų, prisideda prie tarptautinės taikos ir visa apimančio saugumo, pagrįsto demokratinėmis vertybėmis, teise ir teisingumu, palaikymo[1].

Gebėjimas suprasti skirtingas kultūras, bendrauti su kitų kultūrų atstovais yra svarbus šiuolaikiniame pasaulyje, užmezgant ryšius, plėtojant naujas idėjas, dalijantis patirtimi. Tačiau kartais tarptautiniai projektai, tarpkultūriniai mainai, susitikimai ir kitokio pobūdžio renginiai yra pasitelkiami ne ugdyti tarpusavio supratimą, o kurti įvairaus pobūdžio provokacijoms bei tendencingos viešosios žinios formavimui. Lietuvos atžvilgiu jau buvo ne vienas bandymas

Būtina atkreipti dėmesį, kad galimų provokacinių veiksmų, nukreiptų prieš Lietuvos piliečius, sąrašas nėra ir negali būti baigtinis, todėl negali būti ir baigtinio priemonių ar reagavimo būdų sąrašo: kiekvieną atvejį reikia vertinti individualiai, vadovaujantis ne tik šioje atmintinėje išvardytais principais, bet ir kritiškai analizuojant konkrečią situaciją, galimus elgesio modelius bei galimas pasekmes.

ATPAŽINK

Įgyvendinant tarptautinį bendradarbiavimą, svarbu atpažinti pagrindines grėsmes ir tinkamai į jas reaguoti[2]. Tokiomis grėsmėmis laikoma:

- kai kurių valstybių ir nevalstybinių subjektų skleidžiama karo propaganda, karo ir neapykantos kurstymas;
- bandymai iškraipyti istorinę atmintį ir kita nepagrįsta bei klaidinanti prieš Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo interesus nukreipta informacija, kuria skatinamas nepasitikėjimas ir nepasitenkinimas Lietuvos valstybe ir jos institucijomis, demokratine santvarka, krašto gynyba, kuria siekiama stiprinti tautines ir kultūrines takoskyras, silpninti tautinę tapatybę ir pilietiškumą, bandoma diskredituoti Lietuvos narystę NATO, NATO pajėgumus ir įsipareigojimą ginti sąjungininkus, silpninti piliečių ryžtą ginti savo valstybę;
- informacinė veikla, kuria siekiama daryti įtaką šalies demokratijos, rinkimų procesams, partinei sistemai ar kuri nukreipta į kitų Europos Sąjungos (toliau – ES) ir NATO valstybių narių visuomenes ir politikos formuotojus, siekiant Lietuvos Respublikai nepalankių sprendimų;
- terorizmas, ekstremizmas, radikalėjimas;
- nestabilumas regione ir pasaulyje – konfliktai, kylantys už NATO ir ES ribų esančiose valstybėse, kurių politinė valdžia ir institucijos yra neatsparios išorės spaudimui ir nepajėgios užtikrinti veiksmingos teritorijos kontrolės ir gyventojų saugumo, spręsti ekonominių, socialinių ir klimato kaitos keliamų problemų.

---

[1] Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. gegužės 28 d. nutarimas Nr. IX-907 „Dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo“.

[2] Ten pat.

SVARBIAUSIŲ VEIKSMŲ SEKA,

atpažįstant manipuliacijas ir provokacijas bei į jas reaguojant

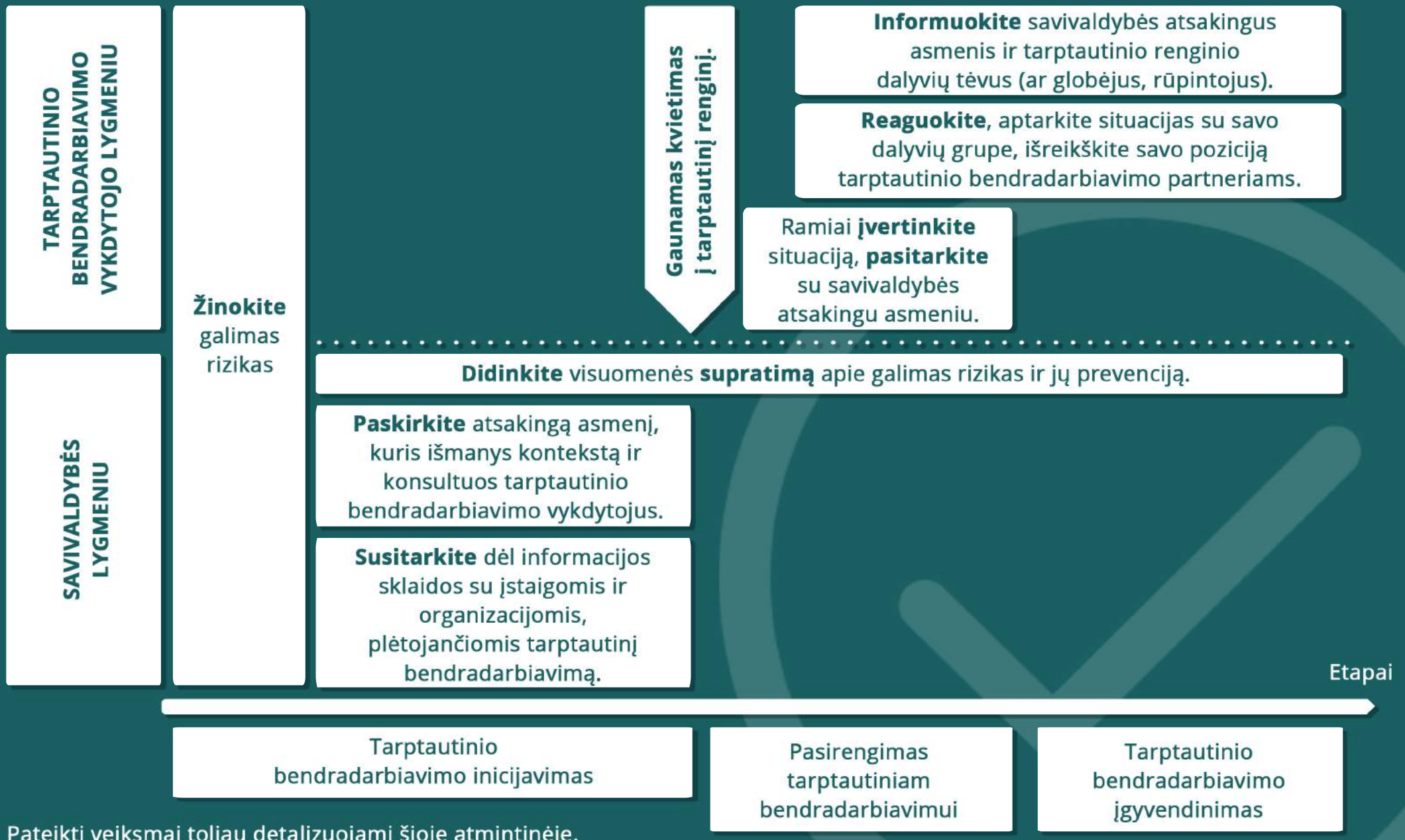

Pateikti veiksmai toliau detalizuojami šioje atmintinėje.

I. SAVIVALDYBĖS VAIDMUO

Siekiant užtikrinti, kad savivaldybės, joms pavaldžių įstaigų ir jų teritorijoje veikiančių kitų įstaigų, organizacijų plėtojamas tarptautinis bendradarbiavimas nekeltų grėsmių vaikams ir jaunimui, būtina:

- Paskirti atsakingą asmenį, į kurį galėtų kreiptis savivaldybei pavaldžių įstaigų darbuotojai, nevyriausybinių organizacijų atstovai, nepilnamečių vaikų tėvai.
- Įsivertinti esamą bendradarbiavimą: kokius ryšius ir kokiu lygmeniu palaiko savivaldybė su kitų šalių miestais, kiek į šią veiklą įtraukiami vaikai ir jaunimas.
- Sudaryti bendrus susitarimus tarp įstaigų, organizacijų ir savivaldybės dėl informacijos apie tarptautinį bendradarbiavimą pateikimo periodiškumo, nepavėluoto informavimo apie kilusias rizikos grupei priskiriamas situacijas, rizikų sprendimo mechanizmus.
- Informuoti savivaldybės tarybos narius, administracijos darbuotojus, pavaldžias ir kitas įstaigas apie galimas manipuliacijų bei provokacijų rizikas.
- Plėtoti programas, skirtas ugdyti visuomenės medijų raštingumo, pilietiškumo, kritinio mąstymo gebėjimus.

Paskiriamo atsakingo asmens savivaldybėje vaidmuo

Šis asmuo, tam, kad galėtų kryptingai veikti ir tinkamai vykdyti savo funkcijas, turėtų:

- susipažinti su pačios savivaldybės, jai pavaldžių įstaigų ir nevyriausybinių organizacijų jau plėtojamais ilgalaikio bendradarbiavimo projektais, susitarimais bei planais; žinoti apie įvairių renginių programą ir organizacijas partneres, kitus organizacinius aspektus; teikti siūlymus, siekdamas, kad būtų užkirstas kelias galinčioms kilti rizikoms;
- bendradarbiauti su įvairiais savivaldybės skyriais ir gauti iš jų reikiamą informaciją, taip pat, kilus poreikiui, juos informuoti; ypač glaudžiai bendradarbiauti su jaunimo reikalų koordinatoriumi, švietimo, kultūros, sporto ir vaiko teisių apsaugos skyriais;
- žinoti apie tarptautinius savivaldybėje vykstančius renginius ar nepilnamečių grupių išvykimą į renginius užsienyje; domėtis, kaip sekasi grupėms šiuose renginiuose, palaikyti abipusį ryšį per renginius; kilus poreikiui, konsultuoti lydinčiuosius asmenis ar renginių organizatorius;
- tobulinti savo kvalifikaciją ir išmanyti galimas rizikas, gebėti tinkamai į jas reaguoti bei konsultuoti kitus asmenis ir organizacijas.

Jei atsakingam asmeniui kyla klausimų, jis gali kreiptis į atitinkamos ministerijos asmenis ryšiams (tokių asmenų sąrašas pridedamas šios atmintinės pabaigoje). Kritiniu atveju ministerijos paskirtas atsakingas asmuo gali kreiptis į Valstybės saugumo departamentą dėl jam reikalingos papildomos informacijos ar pranešti apie įvykį.

II. TARPTAUTINIO BENDRADARBIAVIMO VYKDYTOJO LYGMUO

Siūlymų bendradarbiauti svarstymas. Toliau pateikiami klausimai, kuriuos būtina išsiaiškinti, prieš priimant sprendimą siųsti vaikų ir (ar) jaunimo grupę į užsienio kelionę arba kitaip bendradarbiauti su užsienio partneriais.

✓ Kas yra renginio *organizatorius*? Kas apie jį žinoma? Ar tai patikima organizacija? Kaip ją vertina tarptautinė bendruomenė ir Lietuva? Ar esame su ja bendradarbiavę anksčiau? Ar nekilo jokių problemų?

Pastabos:

(1) *Tikrinantis informaciją apie renginio organizatorių ir patį renginį, patartina konsultuotis su atsakingu savivaldybės paskirtu asmeniu, LR švietimo ir mokslo ministerija, prireikus – su LR užsienio reikalų ministerija ar, atsižvelgiant į renginio pobūdį, – su kitomis nacionalinėmis institucijomis.*

(2) *Tuo atveju, jei anksčiau bendradarbiaujant su tam tikru užsienio partneriu buvo kilę problemų ar incidentų, rekomenduojama svarstyti galimybę nutraukti bendradarbiavimą su juo, apie tai informuoti savivaldybę ir atitinkamas nacionalines institucijas (LR švietimo ir mokslo ministeriją, LR užsienio reikalų ministeriją ar kitas institucijas, atsižvelgiant į klausimo specifiką). Siūlytina apsvarstyti, ar apie bendradarbiavimo nutraukimo priežastį (pavyzdžiui, anksčiau įvykusį incidentą ir pan.) nevertėtų informuoti ir patį partnerį.*

- Koks yra pagrindinis renginio *tikslas* (ir tiesioginis, ir *netiesioginis*)? Ar šis renginys ir jo tikslas atitinka Lietuvos Respublikos nacionalinius interesus? Ar jis neprieštarauja Lietuvos užsienio ir saugumo politikai?

  Pastaba: Deklaruojamas (tiesioginis) renginio tikslas ne visada gali būti vienintelis. Tikslų gali būti ir daugiau (be to, netiesioginių). Pavyzdžiui, kaip renginio tikslas gali būti įvardyta vaikų gynimo diena arba kultūriniai mainai, bet kartu gali būti minima ir kokia nors priimančiojo miesto ar priimančiosios šalies istorinė sukaktis, nacionalinė, religinė šventė ar pan. Renginio data taip pat gali sutapti ir su Lietuvoje minimomis atmintinomis dienomis, o tai gali sukelti kontroversiją, neigiamą Lietuvos visuomenės reakciją. Todėl

- Kur *vyksta* renginys? Ar renginio programoje nenumatyta jokių kitų išvykų iš pagrindinės renginio vietos į kitas vietas? Ar teritorija (vieta), kurioje numatomas renginys, nėra tarptautinio konflikto zona (arba jos prieigos), aneksuota, okupuota, separatistinė teritorija ar pan.?

  Pastaba: Ypatingas dėmesys atkreiptinas į renginius, organizuojamus teritorijose, į kurias LR užsienio reikalų ministerija rekomenduoja nevykti. Tokiuose renginiuose rekomenduojama nedalyvauti.

- Kas yra *renginio rėmėjai* (jeigu jie žinomi)?

  Pastaba: Dažnai tėvų motyvas leisti savo vaiką į išvyką yra kviečiančiosios pusės įsipareigojimas padengti visas dalyvavimo renginyje išlaidas. Reikėtų įvertinti, kodėl tai šaliai naudingas toks projektas ir ko ji gali pareikalauti ar tikėtis iš Lietuvos pusės.

- Kas dar *kviečiami dalyvauti* renginyje? Iš kokių šalių šios delegacijos? Kokios jos? Ką apie jas žinome ir kaip jos vertinamos?

  Pastaba: Vertinant organizuojamą tarptautinę renginį (ar kitą veiklą) svarbu ne tik organizatoriai, bet ir kiti jo dalyviai. Įtaką renginio pobūdžiui ir temoms taip pat gali daryti ir partneriai.

- Kokia yra renginio *programa*? Ar visi šios programos elementai atitinka renginio tikslą? Ar yra kokių nors keistų arba galimai nesusipratimą keliančių programos aspektų? Pavyzdžiui, suplanuoti grupės susitikimai su valdžios atstovais, žiniasklaida, organizacijomis, apie kurias neturime

- Ar Lietuva palaiko *diplomatinius santykius* su kviečiančiąja šalimi? Ar nėra LR užsienio reikalų ministerijos rekomendacijų nevykti į šią šalį arba atskirus jos regionus? (Tai galite pasitikrinti LR užsienio reikalų ministerijos nuolat atnaujinamame šalių ir teritorijų žemėlapyje.)

PRAKTINIAI PATARIMAI LYDINTIEMS ASMENIMS

PRIEŠ IŠVYKSTANT Į TARPTAUTINĮ RENGINĮ

PRAKTINIAI PATARIMAI VAIKŲ IR JAUNIMO GRUPES Į TARPTAUTINIUS RENGINIUS LYDINTIEMS ASMENIMS

1. Sutarkite su renginio organizatoriais dėl programos, jos pakeitimų ir kitų su dalyvavimu susijusių klausimų.

Prieš išvykdami į renginį, susiderinkite su partneriais dėl visų programos aspektų, diskutuotinų temų, renginio viešinimo elementų ir tinkamų veiklų (susitikimų, ekskursijų ir t. t.). Jei susitarti nepavyksta, jūs turite teisę nepriimti kvietimo.

Programos derinimo metu perspėkite renginio organizatorius, kad bet kokie siūlymai dėl programos pasikeitimų nėra pageidaujami. Paaiškinkite, kad delegacijos vadovai ar lydintieji asmenys yra atsakingi už nepilnamečių ir jaunų žmonių grupę, todėl turėtų žinoti apie bet kokius pakeitimus ir jiems pritarti. Pabrėžkite, kad išimtiniais atvejais, jei pakeitimai yra visiškai

2. Išsamiai informuokite tėvus (ar globėjus, rūpintojus).

Kuo jaunesni renginio dalyviai, tuo išsamiau reikėtų informuoti jų tėvus (ar globėjus, rūpintojus), dirbti ir palaikyti ryšį su jais visuose etapuose – prieš renginį, jo metu ir po renginio.

- Prieš išvykstant į renginį, suorganizuokite susitikimą su tėvais (ar globėjais, rūpintojais). Per šį susitikimą informuokite juos visais praktiniais klausimais, išsamiai supažindinkite su partnerėmis organizacijomis, renginio programa, pranešėjais, viešinimo planu, informuokite tėvus (ar globėjus, rūpintojus) apie galimas rizikas ir tai, kokiu būdu jos minimizuojamos, apie ką bus diskutuojama su dalyvių grupe, kaip numatoma elgtis galimų manipuliacijų ar provokacijų atvejais.
- Paprašykite tai aptarti šeimoje.
- Susitarkite dėl to, kokiais atvejais tėvai (ar globėjai, rūpintojai) jus informuos apie iš vaikų išgirstus nerimą keliančius atvejus.

3. Informuokite atsakingus asmenis ir institucijas.

Pagal savivaldybėje galiojančią tvarką informuokite savivaldybės atsakingąjį asmenį apie renginį. Turėkite jo mobiliojo telefono numerį, kad, kilus būtinybei, galėtumėte bet kuriuo metu su juo susisiekti ir pasitarti. Įvertinę galimas rizikas, jei nusprendėte dalyvauti renginyje, bet manote, kad egzistuoja nemenka manipuliacijų ar provokacijų rizika, iš anksto susitarkite su savivaldybės atsakinguoju asmeniu, kad esant poreikiui jis susisieks su Lietuvos Respublikos pareigūnais (Lietuvos diplomatais priimančiojoje valstybėje, su LR švietimo ir mokslo ministerijos, LR socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, LR užsienio reikalų ministerijos tarnautojais ar kt.).

4. Padėkite pasirengti dalyviams.

Išankstinis pasirengimas mažina dalyvių baimę kalbėti apie kontroversiškus, abejotinus dalykus, jei paties renginio metu kiltų tokio aptarimo reikalaujanti situacija. Svarbus pasirengimo aspektas yra aiškiai dalyviams įvardyti ugdomuosius tokio pasirengimo tikslus ir naudą (daugiau informacijos apie tai pateikiama šios atmintinės skiltyje „Taip pat svarbu").

Pasiruošimo metu privaloma:

- *susipažinti su šalimi*, į kurią vykstama, jos kultūra, papročiais, aptarti galimas skirtingas istorinių įvykių ir procesų interpretacijas, kitas jautrias temas ar galimus konfliktinius klausimus;
- aptarti priimančiosios šalies *istorinius ir šių dienų ryšius su Lietuva;*
- su grupe aptarti ir analizuoti *įvykius, kurie gali būti interpretuojami skirtingai*, pradedant nuo to, ką jie jau žino, kokių mitų yra girdėję apie Lietuvos istoriją, šiandieninę Lietuvos vidaus, užsienio ir saugumo politiką; taip skatinamas kritinis mąstymas ir analizė, o ne kraštutinis nuomonės, požiūrio pateikimas;
- dalyvius supažindinti su *renginio programa*, kad po to dalyviams būtų galima parodyti pasikeitimus, jeigu jų bus, ir paaiškinti, kokiais tikslais jie buvo padaryti;
- aptarti *galimus rizikas*, kodėl reikėtų būti atidiems (daugiau informacijos apie tai pateikiama šios atmintinės pradžioje);
- informuoti dalyvius apie tai, kas priimančiojoje šalyje yra draudžiama, o kas leidžiama.

5. Kadangi nėra vienintelio tinkamo ir universalaus veikimo principo (visos situacijos unikalios), **būtina susitarti grupėje:**

- kas tai yra asmens duomenys ir kita asmeninė informacija (pavyzdžiui, kur dirba tėvai, kiek uždirba ir pan.) ir kodėl ji neturėtų būti teikiama tretiesiems asmenims;
- būti atidiems registruojantis naujose socialinių tinklų grupėse: peržiūrėti jų turinį prieš prisijungiant; pakviesti prie jų prisijungti ir grupės vadovą; nesant akivaizdaus poreikio, nekelti nuotraukų, vaizdo įrašų, o pastebėjus, kad diskusijos socialinėje erdvėje tampa nevaldomos, kreiptis į vadovą;
- nepasirašyti jokių dokumentų, nepildyti tiesiogiai su renginiu nesusijusių anketų, neduoti savo asmens dokumento kitiems asmenims, nefotografuoti savo kelionės bilietų ir pan.;
- kaip ir kur daromos nuotraukos;
- kokių situacijų bus vengiama;
- kur verta išsakyti savo poziciją ir diskutuoti, o kur nereikėtų to daryti;
- kada ir kur reikia išlaikyti pagarbą, elgtis taip, kaip reikalauja priimančiosios valstybės papročiai, kartu išlaikant pagarbą Lietuvos valstybei ir jos istorijai;
- kada reikia pranešti vadovams apie pastebėtas konfliktines ir rizikingas situacijas;
- kiekvieną dieną baigti (arba pradėti) refleksija grupės viduje, pasidalijant įspūdžiais, naujienomis, nuotaikomis.

TARPTAUTINIO RENGINIO METU

Nuvykus į renginį ir supratus, kad renginio programa pakeista, pateikiama informacija neatitinka Lietuvos Respublikos interesų, taip pat mūsų valstybės užsienio ir saugumo politikos, **būtina reaguoti** ir iš organizatorių reikalauti argumentuoto paaiškinimo, o vėliau **elgtis pagal grupės išankstinius susitarimus**.

Jei organizatoriai į pateikiamas pastabas nekreipia dėmesio ir toliau elgiasi nekonstruktyviai, siūlytina apsvarstyti galimybę nutraukti savo dalyvavimą renginyje. Esant reikalui, prieš priimdami tokį sprendimą, pasikonsultuokite su Jus į šį renginį išsiuntusia organizacija, priimančiojoje valstybėje esančia Lietuvos diplomatine atstovybe, prireikus – kitomis nacionalinėmis institucijomis.

Galimos rizikingos situacijos, galimos grėsmės (pateikiama šios atmintinės 2 psl.): programos pasikeitimai; susitikimai; valstybės ir tautinių simbolių naudojimas, kitų valstybių, kitokių simbolių naudojimas; pasirašymas po kokiais nors dokumentais ar tekstais; įvairių objektų lankymas ir pagerbimas; interviu davimas, prašant komentuoti politinę šalies situaciją ar tarptautinius santykius; siūlymai prisijungti prie įvairių socialinių tinklų grupių; kvietimas dalyvauti pilietinėse akcijose, nukreiptose prieš oficialias valstybės ar tarptautines institucijas ir kt.

Nekaltas samburis (flashmob) priimančiosios valstybės teisėsaugos institucijų gali būti priimtas kaip protestas, neatsargus žodis į kamerą gali būti sumontuotas ir vėliau pateiktas netgi priešingame kontekste, taip kompromituojant patį dalyvį ir jo atstovaujamą valstybę.

Diskusijoms, ypač istorijos, religijos, ekonomikos, tarptautinių santykių temomis, reikia ruoštis atsakingai. Jeigu to nebuvo iš anksto numatyta programoje ir tai nebuvo vienas iš kelionės tikslų, reikėtų vengti įsitraukti į tokias diskusijas, ypač jeigu dalyvių iš Lietuvos pusėje nėra tam kompetentingų asmenų (netgi atitinkamu jaunimo lygmeniu), nes tikėtina, kad tokias temas siūlanti pusė bus tam specialiai pasirengusi, parinkusi sau palankios informacijos, argumentų ir pašnekovus. Siūlytume šiuo atveju apsiriboti dominančių temų identifikavimu, pasiūlymu tokią diskusiją nukelti ateičiai, kai abi pusės galės tinkamai pasirengti.

Jei programos pasikeitimai yra pristatomi, juos galima iš naujo aptarti, diskutuoti su organizatoriais ir atrasti tinkamas dalyvavimo formas prieš jas įgyvendinant. Jei pakeitimų atsiranda veikloms jau vykstant, visada galima diskutuoti, pateikti savo požiūrį, informaciją ar prireikus

Įvykus nenumatytiems ir nesuderintiems programos pokyčiams, kartu su grupe **galite nuspręsti**:

- Susitarkite, kad po tarptautinio renginio praėjus porai dienų jie trumpai jums praneštų, kaip jų vaikas jaučiasi, ar nepastebima nerimą keliančių ženklų, kad būtų galima laiku sureaguoti.
- dalyvauti, bet neprisiimti aktyvaus vaidmens – *pabūti nuošalyje*;

Abiem atvejais grupę vaikų ar jaunuolių į tarptautinį renginį lydintis asmuo **turi laikytis tvirtos pozicijos ir atsakomybės už grupės dalyvavimą ar pasitraukimą iš programos**.

Situacijos aptarimas su dalyviais.

- Jei renginio metu kyla įtarimų dėl galimos manipuliacijos ar provokacijų, svarbu skirti laiko aptarti šią kontroversišką situaciją su savo grupe. Svarbu parinkti aptarimui tinkamą laiką.
- Situacijos aptarimas laiku ir vietoje gali tapti puikiu „ugdomuoju momentu“. Būkite atviri. Ugdomieji momentai gali atsirasti ir iš neigiamų patirčių.

Kada aptarti? *Situacijai vykstant ar ką tik įvykus*, elkitės ramiai, nesivelkite į konfliktą, bet parodykite, kad egzistuoja ir kitokia nuomonė. Jei tai nėra programos dalis – nutraukite grupės dalyvavimą joje ir paskatinkite grįžti prie programos. Neleiskite įsisiūbuoti diskusijoms be moderavimo. Jei reikėtų, tačiau nėra galimybės situaciją aptarti iškart, su dalyviais nuspręskite tolesnes veiklos gaires ir, atsižvelgdami į situaciją, suderinkite išsamesnio aptarimo laiką – *vakare ar grįžus iš renginio* (daugiau informacijos pateikiama šios atmintinės skiltyje „Taip pat svarbu“).

TARPTAUTINIAM RENGINIUI PASIBAIGUS

Grįžę iš renginio įsitikinkite, kad dalyviams neliko neatsakytų klausimų, neaiškumų ar įtampos. Skirkite laiko aptarti šią patirtį. Žingsnis po žingsnio aptarkite darbotvarkės dalis, ypatingą dėmesį skirdami elementams, kuriems buvo būdinga propaganda, manipuliacijos ir provokacijos. Turi būti išklausyta visų dalyvių nuomonė, įspūdžiai.

Verta atkreipti dalyvių dėmesį į saugumą elektroninėje erdvėje – kaip elgtis, jei kokie nors dalyviai arba nepažįstami asmenys iš tos šalies pradėtų siūlyti lankytis tam tikrose svetainėse, jungtis socialiniuose tinkluose prie tam tikrų grupių, prašytų „pamėgti“ ar paplatinti kokią nors informaciją, nuotraukas ir pan.

Galite apsvarstyti galimybę inicijuoti tolesnį darbą su šiais grupės nariais, ugdydami jų kritinį mąstymą, medijų ir informacijos raštingumą.

Darbas su tėvais (ar globėjais, rūpintojais).

Jei renginio metu nebuvo pastebėta jokių provokacijų, manipuliacijų, pakanka su tėvais (ar globėjais, rūpintojais) pasidalyti renginio įspūdžiais, nupasakoti, ko jų vaikai išmoko, padėkoti už bendradarbiavimą ir parodyti atvirumą, jeigu jie norėtų pasitarti asmeniškai.

Tačiau jei renginio metu buvo kilę įtarimų dėl galimos manipuliacijos ar provokacijų, svarbu skirti laiko aptarti šią kontroversišką situaciją.

- Informuokite apie viską, kas vyko renginyje, atkreipdami dėmesį į tai, kas buvo nederinta iš anksto, pakeista ir kuriuo tikslu. Nupasakokite, kaip reagavo vaikai, kaip reagavo ir kokių priemonių ėmėsi lydintieji asmenys.
- Parodykite atvirumą dalyviams ir jų šeimoms, jeigu jie norėtų pasitarti asmeniškai. Tėvai (ar globėjai, rūpintojai) kartu su grupės nariais ir lydinčiuoju asmeniu galėtų aptarti situacijas, veiklas, kurios kėlė nerimą, kokie buvo pastebėti propagandos ar manipuliacijos atvejai. Aptarkite visą vykusią veiklą – kokie aspektai buvo teigiami, ko buvo pasimokyta iš veiklos.
- Susitarkite su tėvais, kad jie po tarptautinio renginio stebėtų, ar pasikeitė jų vaikų elgesys, jei pasikeitė, tai kiek, taip pat ar elektroninėje erdvėje atsirado naujų draugų, aktyviai bendraujančių ir skleidžiančių klaidinančią informaciją. Jei atsiranda panašių problemų, tėvai (ar globėjai, rūpintojai) turėtų įspėti delegacijos vadovą arba lydintįjį asmenį.
- Susitarkite, kad po tarptautinio renginio praėjus porai dienų jie trumpai jums praneštų, kaip jų vaikas jaučiasi, ar nepastebima nerimą keliančių ženklų, kad būtų galima laiku sureaguoti.

PRAKTINIAI PATARIMAI TĖVAMS

PASIŪLYMŲ VAIKUI VYKTI Į RENGINĮ SVARSTYMAS

PRAKTINIAI PATARIMAI TĖVAMS (GLOBĖJAMS/ RŪPINTOJAMS)

Didžiąją dalį jums reikalingos informacijos turėtų suteikti įstaiga ar organizacija, kuri rūpinasi vaikų kelionės organizavimu ir palydėjimu į renginį. Vis dėlto tam, kad būtų galima visapusiškai užtikrinti vaikų saugumą, reikalingos tiek minėtos įstaigos ar organizacijos, tiek jūsų pastangos. Toliau pateikiama pagrindinė informacija, kurią būtina išsiaiškinti prieš priimant sprendimą, ar siųsti vaiką į užsienio kelionę.

- Kas yra renginio *organizatorius*? Kas apie jį žinoma? Ar tai patikima organizacija, kaip ją vertina tarptautinė bendruomenė ir Lietuva?

- Koks yra pagrindinis renginio *tikslas*? Ar šis renginys ir jo tikslai atitinka Lietuvos Respublikos nacionalinius interesus? Ar jis neprieštarauja Lietuvos užsienio ir saugumo politikai?

- Kur *vyksta* renginys? Ar Lietuva palaiko *diplomatinius santykius* su kviečiančiąja šalimi? Ar nėra LR užsienio reikalų ministerijos rekomendacijų nevykti į šią šalį ar atskirus jos regionus? Ar renginio programoje nenumatyta jokių kitų išvykų iš pagrindinės renginio vietos į kitas vietas? Ar teritorija (vieta), kurioje numatomas renginys, nėra tarptautinio konflikto zona, aneksuota, okupuota separatistinė teritorija (ar jos prieigos) ar pan.? *Ypatingas dėmesys atkreiptinas į renginius, organizuojamus teritorijose, į kurias LR užsienio reikalų ministerija rekomenduoja nevykti. Tokiuose renginiuose rekomenduojama nedalyvauti. Šias vietoves galite pasitikrinti LR užsienio reikalų ministerijos nuolat atnaujinamame žemėlapyje internete.*

- Kas yra *renginio rėmėjai (jeigu jie žinomi)* ir ar šiems rėmėjams nėra taikomos tarptautinės sankcijos? Reikėtų įvertinti, kodėl tai šaliai naudingas toks projektas ir ko ji gali pareikalauti ar tikėtis iš Lietuvos pusės.

- Kas *dar kviečiami* dalyvauti renginyje? Iš kokių šalių šios delegacijos? Kokios jos? Ką apie jas žinome ir kaip jos vertinamos?

- Kokia renginio *programa*? Ar visi šios programos elementai atitinka renginio tikslą? Ar yra kokių nors keistų arba galimai nesuspratimą keliančių programos aspektų? Pavyzdžiui, suplanuoti grupės susitikimai su valdžios atstovais, žiniasklaida, organizacijomis, apie kurias neturime pakankamai informacijos, iki paskutinės minutės nepatvirtinti susitikimai ir pan.

- Ar suderintas renginio viešinimo planas? Jeigu Jūsų vaikai yra nepilnamečiai, apmąstykite, ar jūs sutinkate, kad jūsų vaikai būtų fotografuojami, o jų nuotraukos viešinamos, ar jie gali duoti interviu. Atminkite, kad visada turite teisę reikalauti, kad jūsų vaikai nebūtų fotografuojami arba filmuojami, nebūtų imamas interviu.

PRIEŠ VAIKAMS IŠVYKSTANT Į TARPTAUTINĮ RENGINĮ

- Prieš renginį susitikite su atsakingos organizacijos atstovais, pageidautina – su lydinčiuoju asmeniu. Šio susitikimo metu išsiaiškinkite visus praktinius klausimus, išsamiai susipažinkite su organizacijomis partnerėmis, renginio programa, pranešėjais, aptarkite galimas rizikas ir kokiu būdu jos bus minimizuojamos, kaip numatoma elgtis galimų manipuliacijų ar provokacijų atvejais.

- Aptarkite tai šeimoje.

- Susitarkite dėl to, kokiais atvejais informuosite lydintįjį asmenį apie iš vaikų išgirstus nerimą keliančius atvejus.

Sužinokite, kas jūsų savivaldybėje paskirtas atsakinguoju asmeniu. Turėkite šio asmens kontaktus, jei prireiktų.

TARPTAUTINIO RENGINIO METU

- Nepamirškite, kad grupę lydintis asmuo yra pagrindinis už jūsų vaiko saugumą atsakingas asmuo, tad labai svarbu sklandi komunikacija tarp jūsų ir šio asmens. Ypač svarbu nuolat palaikyti ryšį su lydinčiuoju asmeniu tuo atveju, jei vaikai apsistoja šeimose ir su kitais dalyviais bendrauja ne nuolat.
- Palaikydami nuolatinį ryšį su savo vaiku, pasiteiraukite, kaip jam sekasi, kaip jis jaučiasi renginyje, taip pat – ar nekyla nesusipratimų, situacijų, kai aptarinėjama politika, bandoma alternatyviai aiškinti politinę padėtį, Lietuvos istoriją, tarptautinius santykius ir pan.

TARPTAUTINIAM RENGINIUI PASIBAIGUS

- Aptardami įvykusį renginį ir vaikų įspūdžius, pasidomėkite, kaip jie jautėsi renginio metu, kokie programos elementai labiausiai įsiminė. Atkreipkite dėmesį į programos pasikeitimus, jeigu jie buvo nederinti iš anksto, kaip į pokyčius reagavo vaikai, kaip reagavo ir kokių priemonių ėmėsi lydintysis asmuo.
- Aptarkite visą vykusią veiklą – kokie aspektai buvo teigiami, ko jie išmoko iš šios patirties.
- Naudokitės galimybėmis pasitarti asmeniškai su grupę lydėjusiu asmeniu. Aptarkite su juo veiklas, kurios kėlė nerimą, išsiaiškinkite, ar nebuvo pastebėta propagandos ar manipuliacijos atvejų.
- Prireikus kreipkitės konsultacijos į savo savivaldybės atsakingąjį asmenį.
- Stebėkite, ar pasikeitė jūsų vaikų elgesys, jei taip, tai kaip pasikeitė. Taip pat stebėkite, ar elektroninėje erdvėje atsirado naujų draugų, aktyviai bendraujančių ir skleidžiančių klaidinančią informaciją. Jei kyla panašių problemų, įspėkite delegacijos vadovą ar lydintįjį asmenį, savivaldybės atsakingąjį asmenį.

TAIP PAT SVARBU

Pagrindiniai pasiruošimo su dalyvių grupe principai.

Ką daryti?	Ko vengti?	Kodėl?
Skatinkite dalyvius išsakyti savo mintis ir nuomones, abejones dėl būsimos išvykos, jos programos, išvykos metu numatytų veiklų.	Nesmerkite jokių išsakytų nuomonių kaip „nevertingų“, „neteisingų“ ar „kvailų“.	Jūsų siekis yra padėti dalyviams pamažu *atrasti atsakymus*, o ne užgniaužti kylančias abejones.
Pasistenkite grupėje sukurti tarpusavio pagarba pagrįstą bendravimo kultūrą.	Neleiskite grupės nariams atstumti vieniems kitus, ignoruoti ar rodyti nepagarbą. Pabandykite kartu sutarti dėl bendravimo jūsų grupėje normų.	Tarp grupės narių svarbus *pasitikėjimas* – tai padeda jiems pasitariant spręsti renginio ar projekto metu kylančius klausimus ir sunkumus.
Siekite diskusijos klausimus su dalyvių asmenine patirtimi, aktualiais, visuomenėje pastaruoju metu aptartais pavyzdžiais. Kalbėkite ir apie įvykusias provokacijas, ir apie tuos atvejus, kada pavyko jų išvengti.	Neteikite pavyzdžių iš tolimų kultūrų, venkite pernelyg plačių apibendrinimų.	Su pernelyg tolimais pavyzdžiais grupės nariai *asmeniškai* savęs gali nesieti, todėl bus sunku pasiekti diskusijos rezultatą.
Su dalyviais būkite atviri.	Jei nesate dėl ko nors įsitikinę, neapsimeskite, kad žinote. Pažadėkite išsiaiškinti arba paskatinkite juos pačius tai padaryti.	Dalyviai jus labiau gerbs ir bus labiau linkę patys atsiverti, o tai svarbu *tarpusavio pasitikėjimui*.
Pasitikėkite dalyviais. Kelkite klausimus, diskutuokite, kad jie patys rastų atsakymus.	Nekalbėkite „iš aukšto“, nepamokslaukite, neperkraukite susitikimo laiko pateiktimis (prezentacijomis).	Taip diskutuojant ugdomas *kritinis mąstymas*, padedantis būti labiau sąmoningiems ir kritiškiems kylančiose abejotinose situacijose.
Gerbkite kultūros, su kuriomis susitiksite renginyje ar projekte, atstovus. Būkite pagarbus ir konstruktyvus priimančiosios šalies kultūros, istorijos atžvilgiu. Nevenkite debatų, bet stenkitės, kad jie neperaugtų į konfliktus.	Negąsdinkite be reikalo.	Pasiruošimas skirtas tik tokiai situacijai, *jei iš tiesų kiltų abejonių* dėl galimų manipuliacijų, tačiau pagrindinis tarptautinių renginių tikslas yra pažinti skirtingas kultūras ir ugdytis tarpusavio supratimą. Nepameskite šio tikslo!

TAIP PAT SVARBU

Grupę vaikų ar jaunuolių į tarptautinį renginį lydinčio asmens elgesio principai

- Būkite pagarbaus, mandagaus elgesio priimančiosios šalies kultūros, jos istorijos atžvilgiu – jūsų grupės nariai stebės jūsų elgseną ir ją atkartos. Jeigu jūs pats elgsitės pagarbiai su renginio organizatoriais ir svečiais,
- Pasistenkite išlikti ramus – jeigu jums kyla nerimas ar neaiškumų ir nežinote, kaip reaguoti, nereaguokite. Jei turite su kuo pasitarti, pasitarkite. Vėliau turėsite galimybę šiuos neaiškumus aptarti kartu su savo grupe.
- Pastebėkite, jei iš dalyvių pusės kyla žodinė ar nežodinė agresija kitaip mąstančiųjų atžvilgiu. Jeigu ji pasireiškia, nelikite nuošalyje ir atitinkamai reaguokite „čia ir dabar“, taip pat aptarkite tai vakaro refleksijos metu. Jei reikalinga, peržiūrėkite susitarimus ir priimkite naujus.

Rizikų aptarimas tarptautinio renginio metu. Aptariant reikėtų klausti pačių dalyvių, ką jie mano, ką pastebėjo, kaip vertina situaciją, pateiktą informaciją. Reikėtų aptarti momentus, kurie nepatiko jauniems žmonėms ir vadovui, suvokiant to priežastis bei galimus motyvus (manipuliacijos, propagandos skleidimo motyvus). Svarbu leisti dalyviams išsamiai aptarti, kas įvyko, ką suprato, kokie kiti galimi informacijos šaltiniai, kartu tikrinti jų kokybę ir pan. Nereikia skubėti pateikti alternatyvių nuomonių iš karto, geriausia leisti juos atrasti patiems dalyviams. Savo teiginius visada iliustruokite pavyzdžiais.

Klausimų, kurie gali būti panaudoti per aptarimą, pavyzdžiai

- Kas nutiko? (Būtų gerai pasistengti įvardyti tik faktus, vengiant emocijų.)
- Kaip pasijutai toje situacijoje?
- Iš ko sprendei, kad kažkas yra ne taip?
- Kaip pasielgei toje situacijoje?
- Kaip manai, ar tai geriausias būdas? Ar galėjai pasielgti kaip nors kitaip?
- Tai įvyko atsitiktinai ar ne? Kaip manai, koks galėjo būti to tikslas? Kuo pagrįstum šį savo teiginį?
- Kokia informacija buvo akivaizdžiai melaginga, neteisinga?
- Ar yra kitų situacijos (istorijos) pusių, kurios buvo nutylėtos?
- Kuo pateikta informacija gali būti skaudi, įžeidi Lietuvos žmonėms? Kokia Lietuvos pozicija?
- Kokią žalą gali daryti vienpusiška ar neteisinga informacija?
- Kas šiame teiginyje yra faktas, o kas – nuomonė?
- Iš kur žinai, kad...? Kuo remiesi, išsakydamas tokią nuomonę?
- Kokią logišką išvadą galima daryti iš tokio argumento ar teiginio?
- Ar norėtum, kad aš ar mūsų grupė imtumėmės dėl to kokių nors veiksmų?
- Ar kilo kitų abejonių, klausimų?
- Ko galime pasimokyti iš šios situacijos?

Jei nesutariama dėl faktų – juos visada galima analizuoti vietoje ir patikrinti internete, galima grupei duoti užduotį atrasti informaciją, ją analizuoti mažesnėmis grupelėmis ir pateikti savo versijas, o ne tik vadovo ar pristatančiojo asmens. Jei diskusija ar kitokiomis veiklomis bandoma įteigti vieną „teisingą“ požiūrį, pavyzdžiui, kurios šalies prezidentas (-ė) yra geriausias (-ia), tuomet diskusiją galima suasmeninti ir klausti: „Jei tu būtum prezidentas, ką darytum?“ ir pan.

Klausimų, kurie gali būti panaudoti per aptarimą grįžus iš tarptautinio renginio, pavyzdžiai

- Ko grupės nariai išmoko iš šios patirties?
- Ar dar liko neatsakytų klausimų, neaiškumų?
- Apie ką dar reikėtų sužinoti, norint atsakyti į tuos klausimus ir geriau suprasti manipuliacijos, propagandos keliamas grėsmes?

- Ar po šios patirties ką nors darysite kitaip negu iki šiol?
- Kaip reikėtų reaguoti ateityje? Ką dalyviai norėtų patarti kitoms delegacijoms?

Ši dalis itin svarbi, jei buvo nuspręsta **išvykti iš renginio jam dar nepasibaigus** – tokiu atveju būtina su grupe pasidalyti savo įžvalgomis ir pasistengti, remiantis faktais ir įvardijant konkrečias situacijas, tačiau vengiant nereikalingo karščiavimosi, išdėstyti priežastis, dėl kurių nusprendėte, kad grupė turėtų išvykti iš renginio. Šiuo atveju svarbu išklausyti grupės narių nuomonę, paklausti, kaip jie jautėsi tokioje situacijoje.

UGDYTOJAMS

VYKDANTIEMS ILGALAIKIO POBŪDŽIO VEIKLAS SU VAIKAIS AR JAUNIMU

Keletas patarimų asmenims, kurie nori plėtoti šią temą, siekdami užkirsti kelią vaikų ir jaunimo radikaliam elgesiui ar propagandai, manipuliacijoms ir provokacijoms jų atžvilgiu

- *Būkite tarpininku ir pagalbininku, aptardami tas temas, su kuriomis jūs pats nesate gerai susipažinęs.* Pateikti atsakymus – ne visada svarbiausias uždavinys. Svarbu išklausyti, užmegzti santykį su jaunuoliais.
- *Aptarkite su jaunimu susijusius klausimus saugioje aplinkoje.* Saugi aplinka reiškia, kad jaunuoliams turėtų būti suteiktas reikiamas dėmesys, konfidencialumas ir supratimas – jie galėtų kalbėti nebijodami būti kritikuojami.
- *Išdrįskite aptarti tabu temas.* Kaip jaunimo darbuotojas neturėtumėte vengti diskutuoti apie „aštrius" klausimus – rasizmą, politines pažiūras, kultūrinius skirtumus, religiją ar psichinės sveikatos problemas. Klausytis yra svarbiau negu gauti atsakymą.
- *Įsitraukite į jaunų žmonių realybės suvokimą, žinokite tendencijas.* Jaunus žmones žavi paranormalūs reiškiniai, sąmokslo teorijos, ekstremalios ideologijos ir kt. Svarbu žinoti esamas tendencijas ir problemas, susijusias su ekstremistiniais, propagandiniais judėjimais, kurie yra patrauklūs jauniems žmonėms.
- *Sudarykite sąlygas jaunimui praktiškai suprasti žmogaus teises ir demokratines vertybes.* Jaunimo darbuotojai turėtų turėti galimybę kurti edukacines veiklas, grindžiamas neformaliojo ir savaiminio mokymosi metodologijomis, kuriose būtų galima spręsti praktinius teorinių koncepcijų klausimus (pavyzdžiui, rengiant seminarus, kuriuose nagrinėjamos žmogaus teisės, propagandos, terorizmo klausimai).
- *Supraskite savo vertybes ir tapatybę.* Įvertinkite savo gebėjimą atlikti savirefleksiją, kritiškai mąstyti, taip pat savo emocinį atsparumą. Bendraujant labai svarbu savirefleksija, emocinis ir dvasinis supratimas ir stebėsena, gebėjimas atvirai kritiškai pasikalbėti (taip pat apie savo poziciją).
- *Skatinkite tarpkultūrines ir skirtingų tikėjimų diskusijas, kuriose pabrėžiamos bendros vertybės.* Jaunimo darbuotojai turi padėti jaunimui pažinti, išreikšti save ir savo tapatumą. Kuomet vyksta tarpkultūrinis ir tarpdisciplininis dialogas, jaunimo darbuotojai turėtų bandyti pabrėžti bendras vertybes, užuot susitelkę vien tik į skirtumus.
- *Dalyvaukite mokymuose.* Jaunimo darbuotojai skatinami daugiau sužinoti apie psichologinę, pedagoginę, socialinę smurtinio radikalizmo procesų pusę, ekstremistines ideologijas, propagandą ir kt.
- *Papasakokite gerosios patirties atveju, kovojant su ekstremistinėmis ideologijomis, propaganda.*
- *Informuokite jaunus žmones apie visuomeninius antidiskriminacinius tinklus.* Jaunuoliai dažnai nežino, kad egzistuoja viešosios struktūros, kurios gali teikti paramą ir apsaugą dėl diskriminavimo veiksmų, todėl reikėtų juos apie tai informuoti.
- *Stebėkite, kuomet jauni žmonės nutraukia ryšius su savo socialinėmis grupėmis (tėvais, broliais ir seserimis, bendraamžiais, mokytojais ir kt.).* Tai gali reikšti, kad jie nori būti nepriklausomi, tačiau taip pat gali būti ženklas, jog jie įsitraukė į ekstremizmą.

- *Stenkitės nustatyti pirmuosius signalus.* Būtina atkreipti dėmesį socialinės rizikos sąlygomis gyvenantį jaunimą – jie dažniau yra linkę tapti aukomis. Tai, kad jie išreiškia paramą ekstremistiniams veiksmams, palaiko propagandinius judėjimus, dažnai gali būti tik protestas prieš suaugusiųjų visuomenę.

- *Įvertinkite signalus teisingai.* Drastiškas elgesio ar išvaizdos pasikeitimas gali būti signalas, kad šis jaunuolis viduje patiria daug pokyčių ar rūpesčių. Net jei jaunuolio elgesys drastiškai pasikeitė ir su šiais pokyčiais jaunimo darbuotojai negali sutikti, jie turėtų išlikti teigiamai nusiteikę jaunuolio atžvilgiu, pasiūlyti erdvę ir sudaryti sąlygas jaunuoliui dirbti su kilusiais iššūkiais.

- *Dirbkite su jaunuolių mąstysena.* Uždaras mąstymas sudaro prielaidą, kad ekstremistinės ideologijos ir propagandinės idėjos gali tapti patrauklios jaunam žmogui. Todėl vienas iš būdų jaunimo darbuotojams kovoti su ekstremizmu ir propaganda – stengtis pakeisti jaunuolių mąstyseną ir skatinti jaunus žmones tapti atviresniems.

- *Sukurkite patikimus santykius su jaunuoliu, kol jis dar nesusidūrė su ekstremistine ideologija, neįsitraukė į ją ir nesusižavėjo propagandiniais judėjimais.* Jeigu jaunuolis pradeda susidurti su ekstremistinės ideologijos klausimais ir propaganda, labai gali padėti iš anksto nusistovėję patikimi jaunimo darbuotojo ir jaunuolio santykiai. Bendraujama turėtų būti visada pagarbiai akis į akį, o ne prieš grupę.

- *Žinokite savo rajoną ir būkite pasirengę intervencijai.* Svarbu užtikrinti bendradarbiavimo tinklų su šeimomis, kaimynais, mokyklomis, sporto klubais ir kt. plėtojimą.

- *Sužinokite jaunimo motyvus ir priežastis prisijungti prie ekstremistinių, propagandinių judėjimų.* Atsižvelgiant į šias aplinkybes, būtų galima parengti strategijas, kurios padėtų jaunimui kovoti su šia patirtimi, sukurti teigiamas alternatyvas, kovojant su ekstremistų grupėmis, propaganda.

- *Sukurkite erdvę ir įsitraukite į dialogą su jaunimu.* Gebėjimas užmegzti dialogą su jaunuoliais, kuriems gresia pavojus, ir orientuotis į jų emocinį, dvasinį ir socialinį lygmenį, o ne į jų ideologiją, turėtų būti pagrindinis jaunimo darbuotojų įgūdis. Šiam tikslingos prevencijos įgūdžiui reikia bazinių žinių apie ekstremistines ideologijas ir propagandą.

- *Mokykitės apie smurtinio radikalizmo ir propagandos dinamiką bei procesus, taip pat apie motyvus.* Jaunimo darbuotojai turėtų mokytis propagandos ir radikalėjimo procesų bei dinamikos (grupės dinamika, masinė psichologija, projektavimo psichologija ir kt.). Tai padėtų jiems suvokti, kaip dirba tinklai, kaip reikia su jais kovoti. Be to, padėtų jauniems žmonėms neįsitraukti į šiuos tinklus. Reikia suprasti, kokios yra ekstremistinės ideologijos ir grupės, ką jos siūlo jaunuoliams: pripažinimą, priklausymo jausmą, orientaciją, prasmę, statusą, būstą, pinigus, ypatingą dėmesį, erdvę ir kt.

- *Pasinaudokite socialine žiniasklaida, kad sužinotumėte, ką jauni žmonės aptarinėja viešojoje erdvėje.* Jaunimo darbuotojai turi sugebėti nustatyti, kokios temos yra aptariamos, ir prireikus įsikišti.

- *Susipažinkite su smurtinio radikalizmo simbolių vaidmeniu.* Tai padės atpažinti jaunuolius iš radikalizmo grupių.

- *Sukurkite bendradarbiavimą su kitomis suinteresuotosiomis šalimis.* Kai jaunas žmogus įsitraukia į pavojingas radikalistines grupes, labai svarbus visų su jaunimu susijusių grandžių glaudus bendradarbiavimas.

NAUDINGOS NUORODOS

- Tarpkultūrinis ugdymas: metodinė medžiaga dirbantiems su įvairaus amžiaus vaikais ir jaunimu
- Darbo su jaunimo grupėmis vadovas. Neformaliojo ugdymo praktika Lietuvoje
- Medijų ir informacinio raštingumo metodinė medžiaga, skirta 9–12 kl. mokiniams ugdyti. Metodinėje medžiagoje aprašytos pamokų veiklos tema *Propaganda: kur slypi realybė?* (123–131 p.) padės mokiniams išsiaiškinti, kas yra propaganda, kaip ji reiškiasi ir kaip ją atpažinti. Ši metodinė medžiaga taip pat išversta ir į rusų kalbą (141–151 p.).
- Medijų ir informacinio raštingumo ugdymas: metodinės priemonės ir įvairi naudinga papildoma informacija dirbantiesiems su įvairaus amžiaus vaikais ir jaunimu
- Pamokų ciklo Lietuvos aktualijos: ką manai? metodinė medžiaga: Etikos pamoka *Kaip apsisaugoti nuo propagandos?*; Kūno kultūros pamoka *Propaganda kūno kultūroje ir sporte*.
- Ekspertų paskaitos, „Mokytojo TV" laidos, informaciniai leidiniai) propagandos tema. Ji praplės akiratį apie propagandinių žinučių sklaidos Lietuvoje kanalus, pagrindinius propagandos taikinius ir technologijas
- 2017 m. grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas: *2017 metų grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas*
- Nacionalinio saugumo strategija
- *The contribution of youth work to preventing marginalisation and violent radicalisation*

BENDRI PATARIMAI VYKSTANTIEMS Į UŽSIENĮ

LR užsienio reikalų ministerijos interneto svetainėje www.urm.lt galima rasti nuolat atnaujinamą konsulinę informaciją. Skiltyje „Patarimai keliaujantiems" galima rasti valstybių, į kurias Lietuvos Respublikos piliečiams nerekomenduojama vykti, ir valstybių, į kurias vykstant Lietuvos Respublikos piliečiams rekomenduojama imtis ypatingų saugumo priemonių, sąrašus (Šalių ir teritorijų žemėlapis su rekomendacijomis.).

Kita bendra naudinga informacija į užsienį išvykstantiems asmenims.

Prieš vykstant į užsienio valstybę visada reikėtų pasidomėti LR užsienio reikalų ministerijos, kitų valstybės institucijų viešai prieinamais tos šalies politikos, demokratinės sistemos ir pan. vertinimais.

KONTAKTAI ASMENŲ

į kuriuos galima kreiptis vieno langelio principu (nurodant aiškiai, kokiu klausimu į ką reikėtų kreiptis).

LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija – Jolanta Sakalauskienė, Jaunimo skyriaus vedėja, Jolanta.Sakalauskiene@socmin.lt;

LR švietimo ir mokslo ministerija – Rimantas Jokimaitis, Pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vyriausiasis specialistas, Rimantas.Jokimaitis@smm.lt;

LR užsienio reikalų ministerija – Mantas Jakimavičius, Rytų kaimynystės politikos departamento Rusijos skyriaus vedėjas, mantas.jakimavičius@urm.lt.